

Bireysel Yatırımcıların Riskten Kaçınma Davranışı İle Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Kripto Para Tercihine Etkisi*

Rüya KAPLAN YILDIRIM **

ÖZET

Bu çalışmanın amacı bireysel yatırımcıların riskten kaçınma davranışının ve ileri finansal okuryazarlık düzeyinin kripto para tercihine etkisinin araştırılmasıdır. Bu amaç doğrultusunda Şanlıurfa’da yaşayan kripto para yatırımı yapan bireylere uygulanan online anket yöntemi ile 175 kişiden elde edilen verilere SPSS paket programında T Testi, Anova, Ki kare ve korelasyon analizleri uygulanmıştır. Analiz sonucuna göre; kripto para yatırımı tercih edenlerin riskten kaçınma dereceleri düşük olan yatırımcılardan oluştuğu, ileri finansal okuryazarlık düzeyinin ise kripto para tercihinde anlamlı etkiye sahip olmadığı belirlenmiştir. Ayrıca kadınların kripto para yatırım düzeyleri ve ileri finansal okuryazarlık seviyeleri düşük bulunmuşken, yine kadınların ve gelir seviyesi düşük olan bireylerin riskten kaçınma düzeyleri yüksek çıkmıştır. Literatürde kripto para yatırımcılarının genelde erkek ve risk seven yatırımcılardan oluştuğu görülmektedir, bu çalışmadan elde edilen bulgular da literatürü destekler niteliktedir.

Anahtar Kelimeler: Kripto Para, Finansal Okuryazarlık, Riskten kaçınma, Demografik Değişkenler

JEL Sınıflandırması: G4, G1

The Effect of Individual Investors' Risk Avoid Behavior and the Level of Financial Literacy on Crypto Preference

ABSTRACT

The aim of this study is to investigate the effect of individual investors' risk aversion behavior and advanced financial literacy level on their cryptocurrency preference. For this purpose, T Test, Anova, Chi-square and correlation analyses were applied in the SPSS package program to the data collected from 175 people with the online survey method applied to individuals who invest in cryptocurrency living in Şanlıurfa. According to the analysis result; It has been determined that those who prefer crypto money investment consist of investors with low risk aversion, and the level of advanced financial literacy does not have a significant effect on the preference of crypto money. In addition, women's preference for cryptocurrencies and advanced financial literacy levels were found to be low, while risk aversion levels of women and individuals with low income levels were found to be high. In the literature, it is seen that crypto money investors are generally male and risk-loving investors, and the findings obtained from this study support the literature.

Keywords: Crypto currency, Financial Literacy, Risk aversion, Demographic Variables

Jel Classification: G4, G1

* Makaledeki anket çalışmasının, Harran Üniversitesi Sosyal Ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'nun 13.01.2023 tarihli ve 2023/14 kararı ile etik açıdan uygun olduğuna karar verilmiştir.

Makale Gönderim Tarihi: 09.07.2023, **Makale Kabul Tarihi:** 09.09.2023, **Makale Türü:** Nicel Analiz

** Dr. Öğr. Üyesi, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın Meslek Yüksekokulu, rkyildirim@adu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0455-568X

1. GİRİŞ

Finansal piyasaların gelişmesi, artan finansal yatırım aracı çeşitliliği ve küreselleşme bireysel yatırımcıların ulusal piyasalara bağlı kalmadan yatırım yapabilme özgürlüğüne sahip olmasını da beraberinde getirmiştir. Endüstri 4.0 ile birlikte yaşanan dijitalleşme süreciyle finansal piyasalarda da dijitalleşmeye gidilmiş bunun neticesinde “blok zincir teknolojisi” adı verilen bir teknoloji aracılığı ile oluşturulan kripto paralar yatırım aracı olarak kullanılmaya başlanmıştır.

Blockchain sistemi üzerine Satoshi Nakamoto takma adıyla kurulan ve ilk olarak 2008 yılında elektronik para olarak kullanılmak amacı ile icat edilen kripto paralar, sermayenin küresel anlamda serbestçe hareket edebilmesine imkân tanıyan finansal enstrümanlardır (Uçkun ve Dal, 2021:156). Kripto para piyasasındaki hızlı büyüme ve artan çeşitlilik nedeniyle günümüzde farklı değerlere sahip iki binden fazla kripto para işlem görmektedir. Dijital ödeme aracı olarak düşünülen kripto paralar arz ve talebe göre ve hızlı değişen fiyatları nedeniyle ödeme aracından ziyade yatırım aracı olarak tercih edilmiş ve son yıllarda yatırımcıların ilgi odağı olmuştur. Devlet otoritesinde olmayan, sanal para olarak da adlandırılan kripto paraların reel ekonomi üzerinde etki sahibi olduğu görülmektedir. Düşük işlem masrafları ve yüksek işlem hacimleri yatırımcıların kripto paralardaki oynaklıkları fırsata çevirme çabaları olduğunu göstermektedir. Yatırımcıların doğru karar verebilmeleri adına portföylerine ekleyecekleri kripto paraların portföyün risk ve getirisine nasıl etki edeceğini bilmeleri önem arz etmektedir (Öncü ve Ektik, 2021:363).

Türk Dil Kurumuna göre “zarara uğrama tehlikesi” olarak tanımlanan risk, finansal anlamda beklenen getirinin gerçekleşmemesi olarak tanımlanmaktadır. Araştırmalar bireylerin korku, belirsizlik, felaket ihtimali, gelecek endişesi gibi farklı risk algısına sahip olduklarını göstermiştir (Slovic, 1999:691). Bireylerin sahip oldukları risk algısı da kişiden kişiye göre değişmektedir. Örneğin yükseklik korkusuna sahip bireyler için dağcılık riskli iken, yüksekten korkmayan biri için dağcılık riskli olarak algılanmaz ve genellikle bireylerin riski sevmediği ve risk almak istemedikleri görülmektedir. Riskten kaçınma olarak ifade edilen bu isteksizlik, riskten uzak durma eğilimi olarak da tanımlanmakta ve kişilik özelliği olarak kabul edilmektedir (Yeniçeri, vd., 2012:147). Bireysel yatırımcıların riske karşı tutumları her ne kadar farklı olsa da finans teorisinde genellikle yatırımcıların getirisi belli olan yatırımlarda riski az olanı tercih ettikleri yani riskten kaçtıkları söylenmektedir (Anbar ve Eker, 2009:131). Dolayısıyla genellikle bir yatırım aracı tercih edilirken yüksek getirili ve düşük riskli olması tercih edilmektedir.

Bu çalışmanın amacı, bireysel yatırımcıların riskten kaçınma dereceleri ve finansal okuryazarlık düzeylerinin kripto para tercihinin etkisinin araştırılmasıdır. Kripto para tercihinin yatırımcıların demografik özelliklerine göre farklılaşp farklılaştırılmadığının araştırılması çalışmanın bir diğer amacıdır. Bu amaçlar doğrultusunda, Şanlıurfa’da yaşayan 18 yaş üzeri aktif olarak kripto para yatırımı yapan bireyler evren olarak belirlenmiş ve tüm evrene ulaşmak mümkün olmayacağı için kolayda örnekleme yöntemine başvurulmuştur. Online anket yöntemi ile 175 aktif kripto para yatırımcısından veri toplanmıştır. Riskten kaçınma ve ileri finansal okuryazarlık ölççeklerinin kullanıldığı veriler SPSS 22 paket programı ile çeşitli analizlere tabi tutulmuştur.

Literatürde çok sayıda kripto paralar ve kripto para piyasası ile ilgili çalışmalar olmasına rağmen, kripto para yatırımcıların davranışlarını analiz eden çalışmalar sınırlı sayıda bulunmaktadır. Çalışmada davranışsal finans literatüründe farklı alanlarda sıklıkla çalışılan riskten kaçınma davranışı ve finansal okuryazarlık düzeyinin kripto para tercihi üzerindeki etkisinin araştırılması literatüre katkı sağlayacaktır.

2. LİTERATÜR

Literatürde kripto para piyasasını ve işleyişini konu alan çalışmalar mevcut olmakla birlikte kripto para yatırımcıların ve bu yatırımcıların yatırım kararı verirken etkilendikleri psikolojik faktörleri konu alan çalışmalar sınırlı sayıdadır. Bu çalışmalardan bir kısmı şu şekilde özetlenebilir;

Morgan ve Trinh (2019) çalışmalarında, finansal okuryazarlık düzeyi ile finansal teknoloji ürünleri arasındaki ilişkiyi incelemiş ve daha yüksek düzeyde bir finansal okuryazarlığın, bireyin finansal teknoloji ürünlerine ilişkin farkındalığı üzerinde güçlü ve olumlu etkileri olduğunu, ancak finansal okuryazarlık ile finansal teknoloji ürünlerinin kullanımı arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığını belirtmiştir.

Teker (2019), kripto para yatırımı yapan bireylerle yaptığı görüşmeler neticesinde Türkiye’de kripto para alım satım yapan şahısların riskten kaçınma durumlarının oldukça düşük seviyelerde olduğu ve yüksek riskin yüksek kazanç anlamına geldiği için risk almaktan korkmayan bireylerin kripto parayı tercih ettikleri sonucuna ulaşmıştır.

Uçkun ve Dal (2021), 233 kripto para yatırımcısının finansal risk toleransını ölçmek için uyguladıkları anket sonucunda, katılımcılarının %62,2 sinin ortalamanın üzerinde ve yüksek risk toleransına sahip olduğu sonucuna ulaşımlardır. Ayrıca çalışmada kripto para yatırımcılarının çoğunluğunun yüksek risk almaya eğilimli erkek yatırımcılar olduğu da belirtilmiştir.

Panos vd. (2021), finansal okuryazarlık düzeyinin kripto para tercihine etkisini araştırmak amacı ile 15 ülkede 14.828 kişiye anket uygulamıştır. Araştırmada finansal okuryazarlık düzeyinin kripto para sahip olma niyeti ile ters orantılı olduğunu tespit etmiştir. Dahası finansal okuryazarlık düzeyi yüksek bireylerin kripto para hakkında yeterli bilgiye sahip olmaları sebebiyle yatırımlarında kripto para tercih etmek istemedikleri sonucuna ulaşmıştır. Bu yüzden finansal okuryazarlık ile kripto para birimlerine yönelik tutumlar arasındaki ilişkiyi açıklayan tek moderatörün, alternatif varlıklara kıyasla kripto para birimlerinin içerdiği risk algısı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Fujiki (2021), Japonya’da kripto paraya yatırım yapanları ve yapmayanları karşılaştırdığı çalışmasında; kripto paraya yatırım yapan yatırımcıların yapmayanlardan daha genç ve finansal okuryazarlık düzeyi daha yüksek olan bireyler olduğu, ayrıca kripto para yatırımcılarının çoğunluğunun erkek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Zhao ve Zhang (2021), finansal okuryazarlık ve yatırım deneyiminin kripto para yatırım davranışını nasıl etkilediğini araştırmak amacıyla yapmış oldukları çalışmada hem finansal okuryazarlık hem de yatırım deneyiminin kripto para tercihi ile pozitif ilişkili olduğu, yatırım

deneyiminin özellikle riskli varlık tutmanın kripto para tercihinde daha etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Nurbarani ve Soepriyanto (2021), 400 kişi üzerine yapmış oldukları çalışmada kripto para yatırıma etki eden davranışsal finans etkenlerini araştırmışlardır. Çalışmada aşırı güven, sürü davranışı, özel norm ve farkındalık davranış değişkenleri kullanılmış ve yalnızca aşırı güven ve farkındalık değişkenlerinin kripto para birimine yatırım yapma kararları üzerinde pozitif etkiye sahip olduğu belirlenmiştir.

Borgonova, vd. (2021), çalışmalarında riskli yatırımlara yatkın insanların beklenen getiri nedeniyle daha fazla kripto para tercih ettiklerini belirtmişlerdir.

Abromova vd. (2021), 395 kripto varlık yatırımcısına uyguladıkları anket sonucunda kripto varlık yatırımcılarının güvenlik davranışları, amaçları ve geçmişleri bakımından farklılık gösteren homojen gruplardan oluştuğunu belirlemiştir.

Almajali, vd. (2022), 600 kişi ile yaptıkları çalışmada Ürdün'de bireylerin kripto para birimini kullanmaya yönelik davranışsal niyetlerini harekete geçiren faktörleri araştırmışlardır. Çalışma sonucunda algılanan risk, algılanan fayda, algılanan zevk, algılanan kullanım kolaylığı ve güvenin kripto para tercihi ile pozitif ilişkili olduğu tespit edilmiş ve Ürdünlü yatırımcıların Kripto paraların riskli yatırım aracı olduğuna inandıkları için yatırım sayısının az olduğu belirtilmiştir.

Robbmond (2022), 127 kişiden elde ettiği anket verileri ile yatırımcıların hisse senedi ve kripto para yatırım algılarını karşılaştırmıştır. Analiz sonucuna göre, katılımcıların kripto paraları daha riskli buldukları fakat beklenen getiride bir fark olmadığını düşündükleri, bu nedenle hisse senedi yatırım eğilimlerinin daha fazla olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Sukumaran, vd. (2022), çalışmalarında Malezyalı yatırımcıların demografik faktörlerin, değer kavramının ve risk algısının kripto para tercihinin etkisini belirlemek adına 211 kişiye uyguladıkları anket sonucunda katılımcıların kripto para yatırımını değerlendirirken riskine göre değil, değerine göre yatırım kararı aldıkları sonucuna ulaşmışlardır.

Mosmer ve Başarır (2023), 396 kişi üzerine uyguladıkları ankette kripto paralara yatırım yapan insanların çoğunluğunun genç, lisans mezunu ve risk iştahı yüksek erkek bireylerden oluştuğunu belirtmişlerdir.

Bireysel yatırımcıların kripto para tercihi ile psikolojik faktörler arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışma literatürde sınırlı sayıda olması nedeniyle yapmış olduğumuz çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

3. VERİ SETİ VE YÖNTEM

Çalışmanın amacı riskten kaçınma davranışının ve ileri finansal okuryazarlık düzeyinin kripto para tercihinin etkisinin araştırılmasıdır. Bu amaçla veri seti 1 şubat 2023 ve 10 haziran 2023 tarihleri arasında kolayda örnekleme yolu ile Şanlıurfa ilinde yaşayan 18 yaş ve üzeri 175 kripto para yatırımcısından online uygulama yapılarak elde edilmiş ve aşağıdaki hipotezler kurulmuştur.

H₁: Riskten kaçınma derecesine göre bireylerin kripto para tercihleri farklılık göstermektedir.

H₂: İleri finansal okuryazarlık düzeyine göre bireylerin kripto para tercihleri farklılık göstermektedir.

H₃: İleri finansal okuryazarlık ile riskten kaçınma derecesi arasında ilişki vardır.

Ayrıca demografik özelliklerin etkilerini araştırmak için de aşağıdaki hipotezler kurulmuştur.

H₄: Kadınların kripto para tercihi erkeklere göre daha düşüktür.

H₅: Kripto para tercihi gelir seviyesine göre farklılaşır

H₆: Kripto para tercihi eğitim seviyesine göre farklılaşır

H₇: Kadınların riskten kaçınma düzeyleri erkeklere göre daha yüksektir

H₈: Kadınların ileri finansal okuryazarlık düzeyleri erkeklere göre daha düşüktür.

H₉: İleri finansal okuryazarlık düzeyi eğitim seviyesine göre farklılaşır

H₁₀: İleri finansal okuryazarlık düzeyi gelir seviyesine göre farklılaşır

Katılımcıların riskten kaçınma düzeylerini ölçmek için Donthu ve Gilliland (1996) ve Burton vd. (2010)'dan alınan ölçek maddeleri birleştirilmiş, faktör yükü düşük olan 1 madde çalışmadan çıkarılarak 6 madde kullanılmıştır. İleri finansal okuryazarlık (İFO) düzeylerini ölçmek için ise Van Rooij, Lusardi ve Alessie (2011)'den alınan ileri finansal okuryazarlık maddelerini ifade eden 11 maddelik ölçekten faktör yükü düşük olan 1 madde çıkarılarak 10 madde kullanılmıştır. Ayrıca çalışmada bireylerin riskten kaçınma derecesinin ve ileri finansal okuryazarlık düzeyinin demografik özelliklerle ilişkisi çalışılmıştır. Çalışmada; korelasyon, T testi, Anova ve ki kare testi SPSS 22 paket programı ile uygulanmıştır.

4. BULGULAR

Çalışmada kullanılan katılımcıların demografik değişkenleri Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Sosyo Demografik Profil

DEĞİŞKENLER	FREKANS (N)	YÜZDE (%)
Cinsiyet		
Kadın	62	35,4
Erkek	113	64,6
Medeni Hal		
Evli	125	71,4
Bekar	50	28,6
Yaş		
18-30	40	22,9
31-40	80	45,7
41-50	39	22,3
+51	16	9,1
Eğitim		
Lise	18	10,3
Önlisans	17	9,7
Lisans	108	61,7
Lisansüstü	32	18,3
Gelir Durumu		
0-10.000 TL	38	21,7
10.001 – 20.000 TL	75	42,9
20.001 – 30.000 TL	37	21,1
30.001 – 40.000 TL	16	9,1
+ 40.001 TL	9	5,1
Gözlem Sayısı	175	100

Çalışmamıza katılan 175 katılımcının %35,4 ü kadın ve 71,4'ü evli bireylerdir. Katılımcıların yaklaşık %68'i genç nüfustan (% 22,9'u 18-30; %45,7'si ise 31-40 yaş aralığında) ve büyük bir bölümü de lisans mezunu bireylerden oluşmaktadır. Son olarak katılımcıların gelir durumuna baktığımızda %42,9' u 10.001-20.000 TL gelire sahipken, %21,7'si 10.000 TL altında gelire sahiptir.

Tablo 2. Faktör Analizi Sonuçları (Varimax Döndürmesi)

Riskten kaçınma	Faktör Yükleri	İleri Finansal Okuryazarlık	Faktör Yükleri
R1	0,645	F1	0,459
R2	0,647	F2	0,568
R3	0,655	F3	0,439
R4	0,792	F4	0,584
R5	0,759	F5	0,459
R6	0,746	F6	0,534
R7	(0,327)	F7	0,520
		F8	(0,309)
		F9	0,554
		F10	0,579
		F11	0,534
Güvenilirlik (C. Alfa)	0,91		0,85
KMO	0,855		
Barlett	1303,495		
Olasılık	0,00		

Çalışmada kullanılan riskten kaçınma ve ileri finansal okuryazarlık ölçeklerine faktör analizi uygulanmıştır. Yapılan çalışmalarda faktör yükleri 0,60 üzeri olan maddeler çalışmaya dahil edilirken Büyüköztürk (2002) çalışmasında 0,30-0,59 arası faktör yükü de orta düzey yük kabul edilip dikkate alınabileceğini belirtmiştir. Bu nedenle çalışmada faktör yükü 0,40 altında kalan maddeler analizden çıkarılmıştır. Ayrıca ölçeklerin güvenilirliğini test etmek için Cronbach' alfa değeri hesaplanmıştır. Faktör analiz ve güvenilirlik sonuçları Tablo 2'de gösterilmiştir. Ayrıca çalışma verisinin faktör analiz için uygun olup olmadığını belirlemek için KMO ve BARLETT küresellik testleri uygulanmıştır. Analizin uygunluğunu belirten KMO testinin 0-1 değeri arasında olması ve 0,8 üzerinde olması istenirken (Büyüköztürk, 2002: 474) Özdamar (2002)'ye göre kullanılan ölçeğin güvenilir olması için Alfa değerinin 0,70'den büyük olması beklenir. Bu sonuçlara göre çalışmayı incelediğimizde KMO değerinin 0,892 ile istenilen değer üzerinde çıkmış olması örneklemin yeterli olduğunu gösterir. Ölçeklerin güvenilirliğine baktığımızda riskten kaçınma ölçeğinin alfa değerinin 0,89, ileri finansal okuryazarlık ölçeğinin alfa değerinin ise 0,85 olması her iki ölçeğin de yüksek güvenilirlik derecesine sahip olduğunu göstermektedir.

Tablo 3. Pearson Korelasyon Tablosu

	İFO Düzeyi	Riskten Kaçınma	Kripto Para
İFO Düzeyi	1		
Riskten Kaçınma	0,093 *0,222	1	
Kripto Para	-0,069 *0,362	-0,395 *0,000	1

*Korelasyon 0,01 ve 0,05 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır

Tablo 3 değişkenler arasındaki korelasyonu göstermektedir. Analiz sonucuna göre kripto para yatırım tercihi ile İFO düzeyi arasında doğru orantılı bir ilişki bulunmasına rağmen istatistiksel olarak anlamlı çıkmamış (sig. 0,099 > 0,05) ve bu nedenle H₃ hipotezi reddedilmiştir. Riskten kaçınma derecesine baktığımızda ise riskten kaçınma düzeyi ile kripto para yatırım tercihi arasında ters orantılı anlamlı bir ilişki bulunurken (sig. 0,000 < 0,05) İFO düzeyi ile doğru orantılı fakat istatistiksel olarak anlamsız bir ilişki bulunmuştur (sig. 0,222 > 0,05).

Korelasyon analizi sonucunda ilişkisini ve yönünü gördüğümüz değişkenlerin ortalamaları arasında farklılık olup olmadığını ölçmek için T testi yapılmıştır.

Tablo 4. Riskten Kaçınma Düzeyi T Testi

		N	Mean	Sig.
KRİPTO PARA	Evet	46	16,86	0,000
	Hayır	129	21,81	

Tablo 4'e göre portföylerinde kripto para bulundurmaya tercih eden yatırımcıların riskten kaçınma düzeyi kripto para yatırımı tercih etmeyenlere göre daha düşük çıkmış ve bu sonuç istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (sig. 0,000 < 0,05). Analiz sonucuna göre kripto para yatırımı riskli yatırım aracı olarak gören katılımcılardan riskten kaçmayan yani riski seven yatırımcıların kripto paraya yatırım yapmayı tercih ettiklerini görüyoruz. Bu nedenle H₁ hipotezi kabul edilmiştir.

Tablo 5. İFO Düzeyi T Testi

		N	Mean	Sig.
KRİPTO PARA	Evet	46	3,97	0,362
	Hayır	129	4,46	

Tablo 5'de katılımcılardan kripto para tercih edenler ve etmeyenlerin ileri finansal okuryazarlık (İFO) düzeyleri belirtilmiştir. Analiz sonucuna göre yatırımlarında kripto para tercih etmeyenlerin finansal okuryazarlık düzeyleri daha yüksek çıkarken bu sonuç istatistiksel olarak anlamlı bulunmamış (sig. 0,362 > 0,05) ve bu nedenle H₂ hipotezi reddedilmiştir.

Tablo 6. Cinsiyete Göre Kripto Para Tercihi

KRİPTO PARA	Kadın		Erkek		Sig.
Evet	7	%11,29	39	%34,51	0,001
Hayır	55	%88,71	74	%65,49	
Toplam	62	%100	113	%100	

Tablo 6 incelendiğinde, genel olarak kripto para yatırımı tercih edenlerin oranının düşük olduğu gözlemlense de kadın katılımcıların kripto para yatırımı tercih etme oranının erkek katılımcılardan daha düşük olduğu ve bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğunu (sig. 0,001 < 0,05) görüyoruz. Bu analiz sonucunda H₄ hipotezi kabul edilmiştir.

Tablo 7. Gelir Seviyesine Göre Kripto Para Tercihi

KRİPTO PARA	0-10.000 TL		10.001-20.000 TL		20.001-30.000 TL		30.001-40.000 TL		40.000+ TL		sig
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
Evet	5	13,16	23	30,67	13	35,14	2	12,5	3	33,33	0,115
Hayır	33	86,84	52	69,33	24	64,86	14	87,5	6	66,67	
Toplam	38	100	75	100	37	100	16	100	9	100	

Katılımcıların gelir seviyeleri incelendiğinde, kripto para yatırımlarını en az tercih eden grubun düşük gelirli olduğu gözlemlenirken gelir seviyesine göre kripto para tercih etme oranlarının istatistiksel olarak bir anlam ifade etmediği görülmüştür (sig 0,115 > 0,05). Bu nedenle H₅ hipotezi reddedilmiştir.

Tablo 8. Öğrenim Durumuna Göre Kripto Para Tercihi

KRİPTO PARA	Lise		Önlisans		Lisans		Lisansüstü		Sig.
	N	%	N	%	N	%	N	%	
Evet	4	22,22	3	17,65	28	25,93	11	34,37	0,594
Hayır	14	87,87	14	82,35	80	74,07	21	65,63	
Toplam	18	100	17	100	108	100	32	100	

Katılımcıların eğitim durumu incelendiğinde, eğitim seviyesi yüksek bireylerin kripto para yatırımlarını tercih etme oranının eğitim seviyesi düşük olandan daha yüksek olduğu gözlemlenirken bu fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (sig 0,594 > 0,05). Bu nedenle H₆ hipotezi reddedilmiştir.

Yaş ve medeni duruma göre kripto para tercihleri Tablo 9 ve Tablo 10'da gösterilmiştir. Yapılan analiz sonucuna göre yaş grupları arasında ve medeni duruma göre kripto para yatırım tercihinde istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır.

Tablo 9. Yaşa Göre Kripto Para Tercihi

KRİPTO PARA	18-30		31-40		41-50		51+		Sig.
	N	%	N	%	N	%	N	%	
Evet	10	25	22	27,5	10	25,64	4	25	0,990
Hayır	30	75	58	72,5	29	74,36	12	75	
Toplam	40	100	80	100	39	100	16	100	

Tablo 10. Medeni Duruma Göre Kripto Para Tercihi

KRİPTO PARA	Evli		Bekar		Sig.
	N	%	N	%	
Evet	35	28	11	22	0,415
Hayır	90	72	39	78	
Toplam	125	100	50	100	

Tablo 11. Demografik Faktörlere Göre Riskten Kaçınma Düzeyi

		Mean	Sig.
CİNSİYET	Kadın	21,84	0,000
	Erkek	19,56	
MEDENİ DURUM	Evli	20,62	0,22
	Bekar	19,86	
EĞİTİM	Lise	20,24	0,93
	Önlisans	20,68	
	Lisans	20,84	
	Lisansüstü	20,02	
YAŞ	18-30	19,86	0,72
	31-40	20,02	
	41-50	21,20	
	+51	20,84	
GELİR DURUMU	0-10.000 TL	21,34	0,046
	10.001-20.000 TL	20,84	
	20.001-30.000 TL	20,52	
	30.001-40.000 TL	20,46	
	+40.001 TL	18,86	

Tablo 11 riskten kaçınma düzeyinin demografik faktörlere göre farklılaşp farklılaşmadığını göstermektedir. Yapılan analizlere göre sadece cinsiyet ve gelir durumuna göre riskten kaçınma düzeyinde anlamlı fark bulunmuştur. Katılımcılardan kadın yatırımcıların riskten kaçınma düzeyleri daha yüksek tespit edilmiş olması nedeniyle H₇ hipotezi kabul edilmiştir. Gelir durumuna baktığımızda ise gelir durumu ile riskten kaçınma düzeyinin ters orantılı olduğunu, daha fazla kazanan katılımcıların risk almaktan daha az kaçındıklarını gözlemliyoruz.

Tablo 12. Demografik Faktörlere Göre İleri Finansal Okuryazarlık Düzeyi

		Mean	Sig.
CİNSİYET	Kadın	3,89	0,046
	Erkek	4,27	
MEDENİ DURUM	Evli	4,54	0,163
	Bekar	3,82	
EĞİTİM	Lise	4,94	0,682
	Önlisans	4,82	
	Lisans	4,14	
	Lisansüstü	4,37	
YAŞ	18-30	4,37	0,244
	31-40	3,87	
	41-50	4,94	
	+51	5,06	
GELİR DURUMU	0-10.000 TL	4,84	0,599
	10.001-20.000 TL	4,36	
	20.001-30.000 TL	3,89	
	30.001-40.000 TL	3,81	
	+40.001 TL	4,77	

Tablo 12, ileri finansal okuryazarlık düzeyinin demografik faktörlere göre farklılaşp farklılaşmadığını anlamak için yapılan analiz sonuçlarını göstermektedir. Yapılan analiz sonuca göre, kadınların ileri finansal okuryazarlık düzeyinin erkeklere göre daha düşük olduğu tespit edilmiş ve bu fark istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur (sig. 0,046<0,05). Diğer demografik özelliklerde ise herhangi bir anlamlı fark bulunmamıştır. Bu nedenle H₈ hipotezi kabul edilirken H₉ ve H₁₀ hipotezleri reddedilmiştir.

Yapılan analiz sonucuna göre belirlenen hipotez sonuçları Tablo 13'te belirtilmiştir.

Tablo 13. Hipotez Onay Tablosu

HİPOTEZ	DURUM
H ₁ : Riskten kaçınma derecesine göre bireylerin kripto para tercihleri farklılık göstermektedir.	Onay
H ₂ : İleri finansal okuryazarlık düzeyine göre bireylerin kripto para tercihleri farklılık göstermektedir.	Ret
H ₃ : İleri finansal okuryazarlık ile riskten kaçınma derecesi arasında ilişki vardır.	Ret
H ₄ : kadınların kripto para tercihi erkeklere göre daha düşüktür.	Onay
H ₅ : kripto para tercihi gelir seviyesine göre farklılaşır	Ret
H ₆ : kripto para tercihi eğitim seviyesine göre farklılaşır	Ret
H ₇ : Kadınların riskten kaçınma düzeyleri erkeklere göre daha yüksektir	Onay
H ₈ : Kadınların ileri finansal okuryazarlık düzeyleri erkeklere göre daha düşüktür.	Onay
H ₉ : İleri finansal okuryazarlık düzeyi eğitim seviyesine göre farklılaşır	Ret
H ₁₀ : İleri finansal okuryazarlık düzeyi gelir seviyesine göre farklılaşır	Ret

5. SONUÇ

Son yıllarda bireysel yatırımcı sayısının artmasına paralel olarak kripto paraya olan ilgi de artmıştır. Bu nedenle kripto para piyasası, riskleri, getirileri, güvenilirlik, kripto para yatırımcı davranışları...vb. gibi alanlarda çalışmalar yürütülmeye başlanmıştır. Bireysel yatırımcıların riskten kaçınma davranışının ve ileri finansal okuryazarlık düzeyinin kripto para tercihinin etkisinin araştırılması amacıyla 175 kişiden anket yöntemi ile veriler toplanmıştır. Katılımcıların riskten kaçınma düzeylerini ölçmek için Donthu ve Gilliland (1996) ve Burton vd. (2010)'dan alınan ölçek maddeleri birleştirilerek, Finansal okuryazarlık düzeylerini ölçmek için ise Van Rooij, Lusardi ve Alessie (2011)'den alınan ileri finansal okuryazarlık ölçeği kullanılmıştır.

Çalışmada; SPSS 22 paket programında korelasyon, T testi, Anova ve ki kare testi yapılmış olup analiz neticesinde kripto para tercihi ile riskten kaçınma davranışı arasında ters ilişki olup bu sonuç literatürde bu yönde yapılan çalışmaları destekler mahiyettedir. Yapılan çalışmalarda da riskten kaçınan yatırımcıların kripto varlıkları riskli yatırım aracı olduğunu düşündükleri ve bu sebeple yatırım aracı olarak tercih etmedikleri sonucuna ulaşılmıştır (Tekler (2019), Uçkun ve Dal (2021), Borgonova, vd. (2021), Almajali, vd. (2022), Robbmond (2022), Mosmer ve Başarır (2023)). Ayrıca literatürde finansal okuryazarlık düzeyi ile kripto para tercihi arasında anlamlı ilişki tespit edilmesine rağmen (Zhao ve Zhang (2021), Fujiki (2021), Morgan ve Long(2020), çalışmada finansal okuryazarlık düzeyi ile kripto para tercihi arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır.

Demografik faktörlere göre baktığımızda kripto para tercihinde yalnızca cinsiyete göre anlamlı fark bulunmuş, kadın yatırımcıların kripto para tercihi erkek yatırımcılara göre düşük çıkmış bunun nedeninin de kadınların riskten kaçınma düzeylerinin daha yüksek olması olarak tespit edilmiştir. Medeni durum, eğitim durumu, gelir seviyesi ve yaşa göre anlamlı fark bulunamamıştır.

Demografik faktörlerin riskten kaçınma ve ileri finansal okuryazarlık düzeyine etkisine bakıldığında ise riskten kaçınma düzeyinin yalnızca cinsiyet ve gelir seviyesinde farklılaştığı, kadınlar ile gelir seviyesi düşük olan bireylerin riskten kaçınma düzeyinin yüksek olduğu, diğer demografik değişkenlerde herhangi bir farklılığa rastlanmadığı belirlenmiştir. Çalışmada ileri finansal okuryazarlık düzeyinin demografik faktörlere göre farklılaşmadığı görülmüştür.

Bireysel yatırımcıların yatırım yaparken rasyonel karar almaları beklenmektedir. Beklenilenin aksine karar anında bireysel yatırımcıların duygu ve düşüncelerinin etkisinde kalarak yatırımları gerçekleştirdikleri belirlenmiştir. Yatırımcıların duygu ve düşüncelerinin altlarında yatan nedenleri veya hisleri tam olarak açıklamak mümkün olmamakla beraber yapılan çalışmalar ile hangi davranışın hangi yatırıma ve ne yönde etkisinin olduğunu belirlemek mümkün olmuştur.

Kripto para birimlerini yasal kabul eden ülke sayısı her geçen gün artmaktadır. Bu nedenle çalışmada kripto para yatırımcılarının yatırım kararları davranışsal finans çerçevesinden finansal okuryazarlık düzeyi ve riskten kaçınma derecesine göre incelendi. Dijitalleşmenin arttığı günümüzde kripto para tercihlerinin davranışsal finans çerçevesinde daha ayrıntılı değerlendirilmesi önem arz etmektedir. Konu ile ilgili yapılacak derinlemesine nitel ve nicel çalışmalar literatüre katkı sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

- Abramova, S.- Voskobochnikov, A.- Beznosov, K. - Böhme, R. (2021), “Bits Under the Mattress: Understanding Different Risk Perceptions and Security Behaviors of Crypto-asset Users”, in Proceedings of the 2021 CHI Conference on Human Factors in Computing Systems, May, pp. 1-19.
- Almajali, D. A.- Masa’Deh, R. E. - Dahalin, Z. M. (2022), “Factors Influencing the Adoption of Cryptocurrency in Jordan: An application of the Extended TRA Model”, Cogent Social Sciences, 8 (1), pp.1-26.
- Anbar, A.- Eker, M. (2009), “ Bireysel Yatırımcıların Finansal Risk Algılamalarını Etkileyen Demografik ve Sosyoekonomik Faktörler”, “ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi”, 5 (9), ss.129-150.
- Bella S. N.- Gatot S. (2022), “Determinants of Investment Decision in Cryptocurrency: Evidence from Indonesian Investors”, Universal Journal of Accounting and Finance, 10 (1), pp.254-266.
- Borgonovo, E.- Caselli, S.- Cillo, A.-Masciandaro, D. - Rabitti, G. (2021), “Central Bank Digital Currencies, Crypto Currencies, and Anonymity: Economics and Experiments”, SUERF, 222, pp.1-5.

- Burton,S.- Lichtenstein, D.R.- Netemeyer, R. GA. - Garretson, J.A. (1998), “A Scale for Measuring Attitude Toward Private Label Products and An Examination of Its Psychological and Behavioraal Correlates”, *Journal of The Academy of Marketing Science*, 26 (4), pp. 293-306
- Büyüköztürk, Ş. (2002), “Faktör Analizi: Temel Kavramlar ve Ölçek Geliştirmede Kullanımı”, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 32. ss. 470-483.
- Donthu, N. - Gilland, D. (1996), “Observations: The Informecial Shopper”, *Journal of Advertising Research*, 36 (2), pp. 69-76.
- Fujiki, H. (2021), “Crypto asset ownership, financial literacy, and investment experience “, *Applied Economics*, 53, 39, pp. 4560-4581.
- Morgan, P. - Trinh, L. Q. (2019), “Fintech and financial literacy in the Lao PDR”, *ADB Working Paper 933*, March 2019
- Mosmer, S.- Başarır, Ç. (2023), “Türkiye’deki Bireysel Kripto Para Yatırımcılarının Kripto Paralara Yaklaşımları “, *The Journal of International Scientific Researches*, 8 (1), ss. 46-63.
- Nurbarani, B. S.- Soepriyanto, G. (2022), “Determinants of Investment Decision in Cryptocurrency: Evidence from Indonesian Investors”, *Universal Journal of Accounting and Finance*, 10 (1), pp. 254-266.
- Özdamar K. (2002), *Paket Programlarla İstatistiksel Veri Analizi*, 1, Kaan Kitabevi, Eskişehir.
- Panos, G. A. - Karkkainen, T. - Atkinson, A. (2020), “Financial Literacy And Attitudes To Cryptocurrencies”, *SSRN*, pp.1-96.
- Robbmond, B. (2022), “Risk Perception Of Cryptocurrency Investments”, *Master’s Thesis Economics*, Nijmegen School of Management.
- Öncü, S. - Ektik, D. (2021), “Kripto Paraların Yatırım Amaçlı Kullanımı: Riskler Ve Getiriler“, *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19 (4), ss.362-395.
- Sukumaran, S. - Bee, T. S. - Wasiuzzaman, S. (2022), “Cryptocurrency as an investment: The Malaysian context”, *Risks*, 10 (86), pp.1-17.
- Slovic, P. (1999), “Trust, Emotion, Sex, Politics and Science: Surveying the Risk – Assessment Battlefield”, *Risk Analysis*, 19 (4), pp. 689-701.
- Teker, E. (2019), “Yatırımcıların Kripto Paralara Olan Yaklaşımları: Bitcoin Örneği”, *Yüksek Lisans Tezi*, Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Uçkun, N. - Dal, L., (2021), “Kripto Para Yatırımcılarında Finansal Risk Toleransı“, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 89, ss.155-170.

- Van Rooij, M. - Lusardi, A. - Alessi, R. (2011), “Financial Literacy and Stock Market Participation“, Journal of Financial Economics, 101, pp. 449-472.
- Yeniçeri, T. – Yaraş, E.- Akın, E. (2012), “Tüketicilerin Riskten Kaçınma Düzeylerine Göre Sanal Alışveriş Risk Algısı ve Sanal Plansız Tüketim Eğilimlerinin Belirlenmesi”, Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi, 9, ss.145-163.
- Zhao, H.- Zhang, L. (2021), “Financial Literacy Or Investment Experience: Which is More Influential in Cryptocurrency Investment?”, “nternational Journal of Bank Marketing, 39 (7), pp.1208-1226.

